

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา THE ASSET MANAGEMENT OF BUDDHISM

พระอุดมสิทธินายก* อนุวัต กระสังข์** พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ*** ประเสริฐ ธิลา****

บทคัดย่อ

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา เป็นวิธีการบริหารทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่วัด ชุมชน และสังคมโดยรวม ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ศาสนสมบัติกลาง 2) ศาสนสมบัติของวัด สำหรับศาสนสมบัติกลาง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอำนาจในการบริหารจัดการและเป็นเจ้าของแห่งศาสนสมบัติกลางด้วย ส่วนศาสนสมบัติของวัด เจ้าอาวาสมีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง การบริหารจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาที่ชอบธรรมจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาชั่วกาลนาน

คำสำคัญ : การจัดการ, ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The asset management of Buddhism was the approach of maximum benefit for monastery, community and society. The assets of Buddhism were 1) central religious assets and 2) religious assets of monastery. National Office of Buddhism has the authority to manage and own central religious. The abbot has the authority to manage the religious assets of monastery according to the Sangha Act and ministerial regulations. The justified asset management of Buddhism was a factor affecting prosperity of Buddhism eternally.

Keywords: Management, Asset of Buddhism

* หลักสูตรบัณฑิตศึกษา (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. บทนำ

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการศึกษา เสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติการจัด ประโยชน์ศาสนสมบัติให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดูแล รักษาและจัดการเกี่ยวกับนิติ กรรมและสัญญา การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง รวมถึงการดูแล แนะนำ และให้ความ ช่วยเหลือในการจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์ ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือ ที่ได้รับมอบหมาย แบ่งงานภายใน เป็น 2 งาน คือ 1) งานจัดการศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง 2) งานจัดการศาสนสมบัติวัด (สำนักงานศาสน สมบัติ, 2559)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาจะถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ ศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง อีกส่วนหนึ่งคือ ศาสนสมบัติของวัด งานด้านการจัดการศาสนสมบัติ กลางและวัดร้าง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลโดยตรง ส่วนศาสน สมบัติของวัดเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการโดยการกำกับของสำนักงานพระพุทธศาสนา โดยที่ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้บริหารวัด มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 และตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ดังนั้นการบริหารจัดการศาสน สมบัติหรือทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาในส่วนของศาสนสมบัติของวัด จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในวัดนั้น ๆ โดยตรง ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความเจริญรุ่งเรือง ของพระพุทธศาสนา เพราะการบริหารจัดการศาสนวัตถุให้เจริญขึ้น โดยผ่านระบบบริหารจัดการที่ดี ย่อมบ่งบอกถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นนามธรรม กล่าวคือ ความ เจริญทางรูปธรรมแสดงให้เห็นถึงความเจริญของนามธรรม ดังนั้นพระสงฆ์สาธุการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าอาวาส จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ด้านการจัดการศาสนสมบัติ และเข้าใจในกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี จึงจะสามารถจัดการทรัพย์สินของ พระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบกาลนาน

2. กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ในเบื้องต้นนี้จำเป็นต้องทราบความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สินก่อน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ สิทธิและประเภทของทรัพย์สิน โดยที่ทรัพย์สินและทรัพย์สินมีนิยามดังต่อไปนี้

1. ความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 117 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุมี รูปร่าง”

ทรัพย์สินจึงมีความหมายถึง วัตถุที่มีรูปร่างซึ่งได้แก่ สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตา และสามารถ สัมผัสได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 138 บัญญัติว่า

“ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สิน และวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคา และอาจถือเอา ได้”

คำว่า “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ในความหมายของบุคคลธรรมดากับความหมายในทางกฎหมายมีความแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่จะต้องใช้กฎหมายบังคับแล้วจะต้องมีความหมายตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 137 และมาตรา 138 เท่านั้น

การค้นหาคำความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอ่านมาตราทั้ง 2 ประกอบกัน เนื่องจากในมาตรา 137 ได้บัญญัติถึงความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง แต่ในมาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า “รวมทั้งทรัพย์สิน” ซึ่งเป็นความหมายที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 137 แล้ว และยังได้บัญญัติต่อไปอีกว่า “และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้”

ดังนั้น ทรัพย์สินตามมาตรา 137 ยังหมายความว่าอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ด้วย

2. ลักษณะสำคัญของทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่าง ส่วนทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่างก็ได้หรือไม่มีรูปร่างก็ได้

- 1) วัตถุที่มีรูปร่าง หรือ ไม่มีรูปร่างนั้นอาจมีราคาได้และต้องอาจถือเอาได้
- 2) “อาจมีราคาได้” หมายถึง คุณค่าในตัวของมันเอง และ
- 3) “อาจถือเอาได้” หมายถึง อาจเข้าถือเอาหรือเข้าห้วงกันไว้เพื่อตนเอง
- 4) “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ข้อ 1 – ข้อ 4 หากขาดข้อใดข้อหนึ่งจะเป็น “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ไม่ได้

3. บุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิ

สิทธิในทางหลักวิชาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บุคคลสิทธิ และทรัพย์สินสิทธิ

1. บุคคลสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำ เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือบุคคลและเป็นสิทธิที่บังคับให้บุคคลกระทำการหรือ งดเว้นการกระทำและในลักษณะนี้ เรียกว่า สิทธิเรียกร้อง

2. ทรัพย์สินสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สิน และเป็นสิทธิที่จะบังคับเอาแก่ตัวทรัพย์สินได้โดยตรง

4. ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างบุคคลสิทธิกับทรัพย์สินสิทธิ

1. บุคคลสิทธิเกิดขึ้นโดยอำนาจของกฎหมายหรือโดยนิติกรรม แต่ทรัพย์สินสิทธิจะเกิดขึ้นได้โดยอำนาจของกฎหมายเท่านั้น
2. วัตถุแห่งสิทธิของบุคคลสิทธิ คือ การกระทำหรืองดเว้นการกระทำ แต่ทรัพย์สินสิทธิมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สินโดยตรง
3. บุคคลสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงเฉพาะคู่สัญญา แต่ทรัพย์สินสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป
4. บุคคลสิทธิมีลักษณะที่ไม่ถาวร มีการสิ้นสุดแห่งสิทธิ ถ้ามิได้ใช้สิทธิภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้ แต่ทรัพย์สินสิทธิมีลักษณะคงทนและถาวรและไม่สิ้นสุดไปหากไม่มีการใช้

5. ประเภทของทรัพย์สิน การแบ่งประเภทของทรัพย์สินในทางกฎหมาย ซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการบัญญัติและในการใช้กฎหมาย ประเภทของทรัพย์สินจึงได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. อสังหาริมทรัพย์
2. สงหาริมทรัพย์
3. ทรัพย์สินแบ่งได้
4. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้
5. ทรัพย์สินนอกพาณิชย์

ลักทรัพย์ในทางศาสนา ตาม ปอ.มาตรา 335 ทวิ ผู้ใดลักทรัพย์ที่เป็นพระพุทธรูปหรือวัตถุในทางศาสนา ถ้าทรัพย์นั้นเป็นที่สักการบูชาของประชาชน หรือเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพระพุทธรูปหรือวัตถุดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกพันบาทถึงสองหมื่นบาท

ถ้าการกระทำผิดข้างต้นได้กระทำในวัด สำนักสงฆ์ สถานที่อันเป็นที่เคารพในศาสนา โบราณสถาน อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน สถานที่ราชการ หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสามหมื่นบาท

ตัวอย่างในกรณีนี้ เช่น (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554)

ฎีกาที่ 1142/2515

ลักพระเครื่องจากกระเป๋าสื่อเจ้าทรัพย์ แม้เหตุเกิดในวัด ก็เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ธรรมดา ตาม ป.อ. มาตรา 334 เพราะพระพุทธรูป (พระเครื่อง) นั้น ไม่อยู่ในฐานะอันเป็นที่สักการบูชาของประชาชน

ฎีกาที่ 2063/2515

ลักถ้วยเคลือบอย่างเก่าที่ฝังอยู่ที่ผนังโบสถ์ อันเป็นเพียงวัตถุเครื่องประดับอุโบสถเท่านั้น “ไม่ใช่วัตถุทางศาสนา” ซึ่งเป็นที่สักการบูชาของประชาชน ไม่ผิดมาตรา 335 ทวิ

ฎีกาที่ 1024/2518

พระพุทธรูปกับสิ่งหุ้มฤทธิ์ ซึ่งชุดได้และเก็บรักษาไว้เอง มีเพื่อนบ้านมาบูชา ไม่ใช่ทรัพย์สินที่สักการบูชาของประชาชนหรือสมบัติของชาติ ตาม ป.อ. มาตรา 335 ทวิ

เจ้าพนักงานกระทำการทุจริต ตาม ปอ. มาตรา 147 เจ้าพนักงานผู้ใดมีหน้าที่ ชื่อ ทำ จัดการ หรือรักษาทรัพย์ใด เบียดบังทรัพย์นั้นเป็นของตน หรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต หรือโดยทุจริตยินยอมให้ผู้อื่นเอาทรัพย์สินนั้นเสีย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท (ปอ.ม.352)

กรณีตัวอย่าง

ฎีกาที่ 1958/2515

เบียดบังเอาทรัพย์ที่ตนได้มาหรือถือไว้เพื่อจัดการตามหน้าที่ ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะเป็นของทางราชการหรือของใคร ก็มีความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์

ฎีกาที่ 1608/2519

พระพุทธรูป 2 องค์ เป็นสมบัติของวัดอยู่ในความดูแลของจำเลยซึ่งเป็นเจ้าอาวาส แต่บรรยายฟ้องว่า พระพุทธรูป 2 องค์อยู่ในความดูแลของไวยาวัจกร ดังนั้น หากไวยาวัจกรเป็นผู้ดูแลรักษา ก็เป็นการดูแลรักษาแทนเจ้าอาวาส เมื่อไวยาวัจกรเอาพระพุทธรูป 2 องค์ไป โดยความช่วยเหลือของเจ้าอาวาส ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีความผิดฐานยักยอกทรัพย์ด้วย และโดยที่เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายอาญา ดังนั้น จึงมีความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์

3. กฎหมายเอกชนที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับพระภิกษุจะรับมรดก

ปพพ. มาตรา 1622 พระภิกษุนั้น จะเรียกเอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สืบทอดจากสมณเพศมาเรียกครองภายในกำหนดอายุความตามมาตรา 1745 แต่ภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้

พระภิกษุสามารถรับมรดกได้หากไม่มีการเรียกร้อง ตัวอย่างเช่น เจ้ามรดกมีทายาท 3 คน คือ นาย ก นาย ข และพระภิกษุ ค เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว ทายาทโดยธรรมทั้ง 3 คนนั้น ตกลงในการแบ่งมรดกกันได้ กรณีเช่นนี้ พระภิกษุ ค นั้น สามารถรับมรดกได้ตามปกติโดยไม่ต้องลาสิกขาออกมาฟ้องร้องเอาแต่ประการใด

กรณีเจ้ามรดกมีทายาทเพียงคนเดียว คือ ภิกษุ ค พระภิกษุ ค นั้น สามารถรับมรดกได้เลย ส่วนการเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมสามารถทำได้โดยไม่ต้องลาสิกขาออกมา

มีกรณีศึกษา ดังนี้

นายแดงเจ้ามรดก ทำพินัยกรรมยกที่ดิน 1 แปลงเนื้อที่ 100 ไร่ ให้พระภิกษุดำ ต่อมาเมื่อนายแดงตายลงเกิดเป็นคดีพิพาทในที่ดิน 100 ไร่นั้น ระหว่างพระภิกษุดำและทายาทอื่นของนายแดง กรณีเช่นนี้ พระภิกษุดำนั้นสามารถฟ้องร้องเอาที่ดินมรดกนั้นได้ โดยไม่ต้องลาสิกขาออกมาฟ้องร้องเอาแต่ประการใด ตามมาตรา 1622 วรรค 2

ปพพ. มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นได้แต่พระภิกษุนั้นได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

กฎหมายบัญญัติว่า เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้นอยู่ ดังนั้น ญาติพี่น้องของพระภิกษุนั้นจึงไม่อาจที่จะได้รับมรดกจากพระภิกษุนั้นแต่ประการใด ตามฎีกาที่ 1265/2495 พระภิกษุมรณภาพในขณะที่เป็นพระภิกษุโดย

มิได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้ใคร มรดกของพระภิกษุที่ย่อมตกได้แก่วัดที่พระภิกษุนั้นอยู่ แม้ทายาทจะครอบครองที่ดินมรดกของพระภิกษุนั้นเกิด 1 ปีนับแต่วันมรณภาพ ทายาทนั้นก็เอาที่ดินมรดกนั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนไม่ได้

เมื่อทรัพย์สินของพระภิกษุที่ถึงแก่มรณภาพ ต้องตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้นดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

วิธีดำเนินการ

- 1.สำรวจทรัพย์มรดกของพระภิกษุนั้น
- 2.นำลงบัญชีของวัด
 - 2.1) บัญชีรายรับ – รายจ่าย (เงิน)
 - 2.2) บัญชีทรัพย์สินอื่น (สิ่งของ)
- 3.บัญชีทรัพย์สินประเภทสิ่งของ แยกเป็น
 - 3.1) ประเภทสังฆาริมทรัพย์
 - 3.2) ประเภทอสังฆาริมทรัพย์
- 4.ประกาศให้พระภิกษุ สามเณร คณะกรรมการวัดและหรือญาติโยมได้ทราบโดยทั่วกัน
- 5.การประกาศดังกล่าว จะเป็นผลดีต่อเจ้าอาวาส และเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีในยุคโลกาภิวัตน์ที่ว่า “บริหารงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างมีระบบ”
6. หากเจ้าอาวาสของวัดนั้นไม่ดำเนินการดังกล่าว อาจมีความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้
 - 6.1) เป็นเจ้าพนักงานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่
 - 6.2) เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ
 - 6.3) เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต
 - 6.4) เป็นเจ้าพนักงานยกยอกทรัพย์ เป็นต้น

พพ. มาตรา 1624 ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้น หากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้น จะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้

ตามความในมาตรานี้ ทรัพย์มรดกเหล่านั้นตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของพระภิกษุนั้น ตัวอย่างเช่น

พระภิกษุ ก ก่อนจะมาอุปสมบทนั้น มีรถยนต์ 1 คัน และเงินสดที่ฝากอยู่ธนาคารอีก 1,000,000 บาท ต่อมาได้อุปสมบทในบวรพระพุทธศาสนาและได้ถึงแก่มรณภาพลงในเวลาต่อมา เช่นนี้ หมายความว่าในขณะที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา หากได้ทรัพย์สินอะไรมา และไม่มี การจำหน่าย จ่าย โอนไปซึ่งทรัพย์สินที่ได้มา หรือมิได้ทำพินัยกรรมยกให้ผู้ใด เมื่อมรณภาพ ทรัพย์สินทั้งหมดที่ได้มาก็จะตกเป็นของวัดที่พระภิกษุนั้นมีภูมิลำเนา จะไม่ตกเป็นของทายาท

ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ นั้น เมื่อมรณภาพจะไม่ตกเป็นของวัดซึ่งเป็นภุมิลาเนา แต่ตกเป็นของทายาทโดยธรรม และขณะที่อยู่ในสมณเพศเป็นพระภิกษุก็สามารถจำหน่าย จ่าย โอน ประการใดก็ได้ตามกฎหมาย

ในกรณี พระภิกษุเป็นทายาทโดยธรรมและมีสิทธิรับมรดก ในขณะที่อยู่ในสมณเพศ จะฟ้องเรียกร้องเอามรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ ต้องสึกจากสมณเพศก่อน แล้วจึงมีอำนาจฟ้องเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกได้ภายในกำหนดหนึ่งปีนับจากเจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก ถึงอย่างไรจะฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสิบปีนับแต่เจ้ามรดกตายไม่ได้

สำหรับพระภิกษุซึ่งเป็นทายาทในฐานะผู้รับพินัยกรรม กฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องสึกก่อน ดังนั้น หากเป็นทายาทในฐานะผู้รับพินัยกรรม ย่อมมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์มรดกได้โดยไม่ต้องสึกจากสมณเพศ

ส่วนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา การที่สามีไปบวชเป็นพระภิกษุ หากทำให้ขาดจากการสมรสไม่ แต่ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ ไม่ถือเป็นสินสมรส ดังนั้น ภรรยาก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างสมณเพศ (คำพิพากษาฎีกาที่ 135/2498)

ที่กล่าวมา หมายถึง ทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุ ถ้าเป็นของวัดแล้วเอาไปหรือเบียดบังเป็นของตน ก็เอาผิดอาญาฐานลักทรัพย์หรือยักยอก ถ้าเป็นเจ้าอาวาสซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายอาญาเบียดบังทรัพย์สินของวัดเป็นของตน ก็จะเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ ซึ่งรับโทษสูงกว่าความผิดฐานยักยอกทรัพย์ธรรมดา

4. อำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. งานจัดการศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง

- 1) ศึกษา เสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติในการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง ในส่วนกลาง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 2) พิจารณาเกี่ยวกับการขอเช่า ขอแบ่งแยกสิทธิการเช่า ขอโอนสิทธิการเช่า ขอรับเช่า สืบแทน การขอเข้าซื้อร่วม การเลิกเช่า รวมทั้งขอใช้สิทธิประโยชน์อื่นใดในที่ดินและอาคาร ของศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง
- 3) ดำเนินการตรวจสอบ จัดทำแผนที่ แผนผังการเช่าอาคาร/ที่ดินของศาสนสมบัติกลาง และวัดร้างในส่วนกลาง
- 4) พิจารณาการขออนุญาตปลูกสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร สิ่งปลูกสร้างในที่ดินของศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง

- 5) พิจารณาประสานงานดำเนินการเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท และหาข้อยุติเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง
- 6) พิจารณากำหนดระยะเวลาการเช่า อัตราค่าเช่า ค่าบำรุงและปรับปรุงค่าเช่าที่ดินและอาคารศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง
- 7) พิจารณาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างให้เป็นไปตามกฎกระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง
- 8) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2. งานจัดการศาสนสมบัติวัด

- 1) ศึกษา เสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติในการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 2) พิจารณาเกี่ยวกับการขอเช่า ขอรับเช่าสืบทอด การขอเช่าซื้อร่วม บอกละเลิงการเช่า การขอลอนคืนการจัดประโยชน์ รวมทั้งขอใช้สิทธิประโยชน์อื่นใดในที่ดินและอาคารของศาสนสมบัติในส่วนกลาง ที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์
- 3) ดำเนินการตรวจสอบ จัดทำแผนที่ แผนผังการเช่าศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์
- 4) พิจารณา ขออนุญาตปลูกสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร สิ่งปลูกสร้างในที่ดินศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์
- 5) พิจารณาประสานงานดำเนินการเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท และหาข้อยุติเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์
- 6) พิจารณา กำหนดระยะเวลาการเช่า อัตราค่าเช่า ค่าบำรุงและปรับปรุงค่าเช่าที่ดินและอาคารศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัด ประโยชน์
- 7) พิจารณา ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่ดำเนินการจัดประโยชน์เองให้เป็นไปตามกฎ กระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง
- 8) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2) เจ้าอาวาส

การจัดการทรัพย์สินในส่วนของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลตามอำนาจหน้าที่ ด้วยเหตุที่วัดเป็นนิติบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล ซึ่งนิติบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่สามารถแสดงเจตนาหรือทำการได้ด้วยตนเอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 70 ระบุว่า “นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคนทั้งนี้ตามกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารตั้งจะได้กำหนดไว้ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล” (จุฬารัตน์ บุญยากร, 2551)

เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 37 ดังต่อไปนี้

- (1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอยู่อาศัยในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (4) ทำวัดให้มีความสะอาดตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ด้วย ในมาตรา 40 บัญญัติว่า “ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท” (วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์, 2537)

- (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง
- (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

การดูแลและรักษาศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)

ข้อ 1 การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้นโดยระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วย

การได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว สำหรับวัดในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ส่งหลักฐานการได้มาไปเก็บรักษาไว้ที่กรมการศาสนา สำหรับวัดในเขตจังหวัดอื่น ให้ส่งไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการศึกษธิการจังหวัดนั้น

ข้อ 2 การกั้นที่ดินซึ่งเป็นของวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ 3 การให้เช่าที่ดินหรืออาคารให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวจักร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ทะเบียนเช่า หรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้องและ

ให้เก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเอาไว้เป็นหลักฐานที่วัด หรือจะฝากกรมการศาสนาให้ช่วยเก็บไว้ก็ได้

ข้อ 4 การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กันรัตนาหรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ที่กำหนดระยะเวลาการเช่าเกิน 3 ปีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา

ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกิน 3000 บาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนาจังหวัดอำเภอหรือธนาคารหรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด

การดูแลรักษาและการจัดการกุศลที่มีผู้บริจาคให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค

ข้อ 6 ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัดและเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

ข้อ 7 ในกรณีที่วัดเจ้าอาวาสไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้องหรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เจ้าอาวาสแจ้งต่อกรมการศาสนาหรือศึกษาธิการจังหวัดที่วัดตั้งอยู่ทราบ ไม่ช้ากว่าห้าวันนับแต่วันรับหมาย

ดังนั้นการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนสมบัติกลางหรือศาสนสมบัติของวัดจึงเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 และเป็นไปตามกฎกระทรวง (พ.ศ. 2511)

5. บทสรุป

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาตามความถูกต้องชอบธรรมแล้วเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคน เพราะทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชนเมื่อนานวันเข้าทรัพย์สินเพิ่มจำนวนขึ้น เนื่องจากพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ทำให้การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาเป็นไปได้ยากขึ้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามารับผิดชอบบำรุงรักษา ซึ่งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 และเป็นไปตามกฎกระทรวง (พ.ศ. 2511) ได้แบ่งทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาออกเป็น 2 ส่วน คือ ศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัด ซึ่งศาสนสมบัติกลางกำหนดให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับหน้าที่ในการบริหารจัดการและเป็นเจ้าของแห่งศาสนสมบัติกลางด้วย ส่วนศาสนสมบัติของวัดกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในวัดนั้น ๆ เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการ ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในฐานะที่วัดเป็นนิติบุคคล โดยเป้าหมายสูงสุดในการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อความดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2554). *กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จุฬารัตน์ บุญยากร.(2551). *คู่มือการดูแลจัดการศาสนสมบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์. (2537). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505*. กรุงเทพมหานคร : วิสูตรไพศาล.
- สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (1 เมษายน 2559). *อำนาจหน้าที่ส่วน จัดการศาสนสมบัติส่วนกลางและวัดร้าง*. [ออนไลน์]. เข้าที่มา : [http://ecp.onab.go.th/index.php?option=com_content &view=article&id=161&Itemid=150](http://ecp.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=161&Itemid=150).

